

SHQIPËRIA

QEVERISJA E AFP PROFILI I VENDIT 2021

1. HYRJE

Shqipëria ka njohur progres në rrugën e saj drejt anëtarësimit në Bashkimin Evropian (BE). Në vitin 2003, Shqipëria mori statusin e një vendi kandidat potencial. Përpjekje të konsiderueshme kanë vijuar të ndërmerren ndër vite për të arritur shkallën e nevojshme të përputhshmërisë me kriteret e anëtarësimit. Si rezultat, në vitin 2014 Shqipërisë iu dha statusi i vendit kandidatit për në BE. Në vitin 2018, Komisioni Evropian lëshoi rekomandimin për hapjen e negociatave të anëtarësimit. Në mars 2020, Këshilli vendosi të hapë negociatat e anëtarësimit për Shqipërinë bazuar në rekomandimin e Komisionit Evropian. Në korrik 2020, Komisioni Evropian i paraqiti Këshillit draft kuadrin e negociatave që përcakton udhëzimet dhe parimet për negociatat e anëtarësimit. Komisioni monitoron 33 kapituj në lidhje me aftësinë për të marrë përsipër detyrimet e anëtarësimit, dhe AFP është pjesë përbërëse e Kapitullit 19.

Një studim ETF u krye në maj-nëntor 2020 në Shqipëri, duke përdorur një Mjet të Inventarizimit të Qeverisjes së AFP-së ETF (4.0) dhe një metodologji vlerësimi për të kuptuar qeverisjen dhe eficiencën e financimit të AFP-së. Procesi i vetëvlerësimit në Shqipëri përfshiu 21 aktorë kryesorë, duke përfshirë

ministritë, organet qeveritare këshilluese të AFP-së, punëdhënësit, sindikatat dhe institucionet e AFP-së. Vetëvlerësimi u fokusua në 65 tregues kryesorë për të mundësuar analizën dhe vetëvlerësimin e bazuar rreth shtatë funksioneve kryesore të qeverisjes së AFP-së: formulimi dhe zbatimi i kornizës së përgjithshme të politikave, duke përfshirë mjetet strategjike të politikave; sigurimin e kornizës ligjore dhe rregullative; menaxhimin e rrjeteve të AFP-së dhe ofruesve të aftësive; harmonizimin dhe koordinimin e marrëveshjeve financiare; menaxhimin e partneriteteve publike-private (PPP) për AFP dhe zhvillimin e aftësive; monitorimin, vlerësimin dhe rishikimin e politikave të AFP-së dhe aftësive, duke përfshirë kërkimin dhe zhvillimin; menaxhimin e sistemeve të informacionit, përfshirë të dhënat dhe sigurimin e statistikave¹.

Ky profil i vendit përshkruan një pamje të qeverisjes së AFP-së në Shqipëri bazuar në gjetjet e instrumentit të Inventarizimit të Qeverisjes së AFP nga ETF.

¹ Rezultatet e vlerësimit për 65 tregues të qeverisjes janë paraqitur në rezultatet e vetëvlerësimit të qeverisjes së AFP-së në Shqipëri: Raporti i Vlerësimit, 2020 ETF. Kuadri analitik është publikuar në: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/hapscpbs/article/view/26495>

VENDNDODHJA GJEOGRAFIKE

Shqipëria ndodhet në Gadishullin Ballkanik në jug TË Evropës Juglindore. Popullsia e Shqipërisë më datë 1 janar 2020 ishte 2 845 955. 31.8% e popullsisë së përgjithshme gjendet në prefekturën e Tiranës, e cila është prefektura më e populluar në vend, e ndjekur nga Durrësi dhe Fieri. Ekonomia e vendit është rritur ndjeshëm në tre dekadat e fundit, duke e çuar Shqipërinë me një status me të ardhura të mesme dhe duke rritur indeksin e zhvillimit njerëzor nga 0.72 në 0.79 gjatë dhjetë viteve të fundit.

Përpara vitit 2020 dhe ndikimit të COVID, të dhënat e tregut të punës kishin treguar përmirësime të dukshme në rezultate që nga viti 2013. Shkalla e punësimit për personat e moshës 15-64 vjeç në Shqipëri u rrit nga 50% në 2013 në 59.5% në 2018, një nga përqindjet më të larta në Ballkanin Perëndimor. Normat e punësimit janë përmirësuar, veçanërisht për gratë, nga 40% në 2013 në 52.4% në 2018. Pasi u godit nga një tërmet shkatërrues më 26 nëntor 2019, ekonomia shqiptare vazhdoi të rritet në vitin 2019 me 2.9%, rritje më e ngadaltë se një vit më parë (4.1%). Ashtu si pjesa tjetër e botës, vendi po kalon një situatë të pazakontë të shkaktuar nga situata e pandemisë COVID 19, me një ndikim të paprecedentë në jetën e qytetarëve dhe bizneseve.

2. AFP DHE POLITIKA E AFTËSIVE

Shqipëria ka krijuar një sistem të integruar planifikimi, i cili garanton politika koherente, efikase dhe të integruara dhe planifikim financiar publik. Dy proceset kryesore përdoren brenda sistemit të integruar të planifikimit. Kjo përfshin Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim, e cila përcakton prioritetet afatmesme dhe afatgjata sipas një kuadri makroekonomik 6 vjeçar. Përveç kësaj, programi buxhetor afatmesëm (3 vjet) është në fuqi. Gjithashtu, strategjitë sektoriale dhe ndër-sektoriale janë harmonizuar me sistemin e planifikimit të mësipërm.

Politika e punësimit dhe aftësive në Shqipëri bazohet në Strategjinë Kombëtare për Aftësitë dhe Punësimin (SKAP) 2014-2020. Rishikimi afatmesëm i strategjisë i ndërmarrë në vitin 2018 doli në përfundim se pothuajse të gjithë treguesit e rregulluar kanë ecur pozitivisht. Megjithatë, progresi i arritur për disa prej tyre nuk ishte i mjaftueshëm për të arritur objektivat strategjikë të përcaktuar për vitin 2020. Si rezultat, u rishikua plani i veprimit. Një plan i ri u miratua për periudhën 2019-2022, i cili synon të përfundojë reformat kryesore të filluara në aftësitë dhe punësimin. Katër objektiva politikash janë në thelb të SKAP. Dy kanë një fokus të veçantë në AFP. Objektivi Strategjik B: "Ofrimi i arsimit dhe aftësimin profesional cilësor për të rinjtë dhe të rriturit" dhe Objektivi Strategjik D: "Forcimi i qeverisjes në tregun e punës dhe sistemi i kualifikimeve". Një grup treguesish, që do të arrihen deri në vitin 2022, përbën gjithashtu pjesë të strategjisë së miratuar. Strategjia përcakton prioritetet e qarta strategjike afatmesme dhe është formuluar përmes një procesi të mirë konsultimi me aktorë të ndryshëm, duke përfshirë përfaqësuesit e biznesit dhe partnerët socialë.

Ekziston një kuadër monitorues që informon Qeverinë për progresin në zbatimin e strategjisë. Strategjia është përditësuar siç duhet pas një rishikimi afatmesëm. Afati kohor strategjik kushtëzohet nga Strategjia Kombëtare për Zhvillim (6 vjeçare) dhe programi buxhetor afatmesëm (3 vjeçar). Pjesëmarrje më e gjerë dhe kontribut i shtuar pritet nga përfaqësuesit e biznesit dhe partnerët socialë në procesin e formulimit. Në të njëjtën kohë, duhet gjetur mënyra për të

vendosur një bashkëpunim të frytshëm me autoritetet vendore në lidhje me AFP-në dhe aftësitë.

Mjeti i qeverisjes së EFT për AFP, vlerësoi cilësinë e procesit të politikave (Treguesit A, shih Tabelën 1). Rezultatet dëshmojnë se palët e interesuara pajtohen (rezultati 1.7) se "politika kombëtare për arsimin dhe formimin profesional (AFP) dhe aftësitë është zhvilluar duke përfshirë edhe palët e interesit shtetërore dhe jo shtetërore, dhe se procesi i formulimit të politikave ka përfshirë aktorë shtetërore dhe jo shtetërore".² Procesi i hartimit fillimisht dhe më pas rishikimit të SKSE-së (Strategjinë Kombëtare për Aftësitë dhe Punësimin) ka qenë konsultativ, me aktorë jo publikë. Ministria ka krijuar një sërë praktikash më të mira për konsultimin e progresit dhe rezultateve të strategjisë me një gamë të gjerë të përfshirjes së palëve të interesit, duke përfshirë partnerët socialë dhe organizatat e shoqërisë civile. Prej disa vitesh politika e AFP-së është zhvilluar në bashkëpunim me aktorë të ndryshëm, agjenci kombëtare, donatorë, ofrues të AFP-së dhe partnerë biznesi. Kjo

2 Treguesi A1, Instrumenti i Inventarizimit të Qeverisjes së EFT për AFP

METODOLOGJISË

Inventarizimi i Qeverisjes i AFP-së ETF 4.0 është një instrument pionier për vlerësimin e gatishmërisë së institucioneve për të avancuar me përparësitë e politikave në lidhje me AFP dhe sektorin e aftësive. Në vitin 2020 ai u zbatua në pesë vende partnere të ETF – Shqipëri, Jordani, Kazakistan, Moldavi dhe Uzbekistan. Fokusi kryesor i këtij ushtrimi është përqendruar në një grup prej 65 treguesish të qeverisjes që matin përparimin në politikën, menaxhimin dhe financimin e përgjithshëm të AFP-së. Objektivat kryesore janë: të jenë të informuar me veprimet analitike dhe operacionale të ETF të kryera në qeverisjen e mirë të AFP-së në shumë nivele; për të ofruar informacion analitik dhe një pamje gjithëpërfshirëse të qeverisjes së AFP-së për të plotësuar gjetjet dhe analizën e politikave të ofruara nga procesi ETF Torino; për të zbatuar përditësimin dhe monitorimin e rregullt të funksioneve dhe marrëveshjeve të qeverisjes së AFP-së duke u fokusuar në planifikimin, menaxhimin dhe financimin e përgjithshëm të AFP-së, etj.

Tabela 1: Kuadri kombëtar i politikave të AFP-së dhe aftësive (qëllimet, strategjitë, planet, etj.)

(1) Plotësisht dakord; (2) Pajtohem; (3) As pajtohem dhe as nuk pajtohem; (4) Nuk pajtohem; (5) Nuk pajtohem plotësisht

Qëllimet, strategjitë, planet	Min	Maksimumi	Modaliteti	Mënyra	Mënyra	
					Publike	Jo-Publike
(A.1) Politika kombëtare për arsimin dhe aftësimin profesional (AFP) dhe aftësitë është zhvilluar duke përfshirë palët e interesit shtetërorë dhe jo shtetërorë.	1	2	2	1.7	1.8	1.6
(A.2) Politika për AFP-në kombinon objektivat afatgjata dhe objektivat afatshkurtra.	1	3	2	2.1	2.1	2.1
(A.3) Politika mund të përditësohet për të përfshirë zhvillime të reja si në formimet fillestare për të rinjtë ashtu edhe në formimin e mëtejshëm për të rriturit.	1	4	2	2.0	1.9	2.1
(A.4) Politika kombëtare për arsimin profesional ka një perspektivë shumëvjeçare.	1	3	2	1.8	2.0	1.4
(A.5) Ekziston bashkëpunim dhe koordinim efektiv ndërmjet departamenteve dhe agjencive publike kombëtare dhe nënkombëtare (rajonale, lokale).	2	4	2	2.7	2.8	2.6
(A.6) Bashkëpunimi midis qeverisë dhe organizatave joqeveritare (përfshirë partnerët socialë) është transparent dhe efektiv.	2	4	2	2.4	2.2	2.7

organizohet përmes seminareve formuese, sesioneve konsultative, diskutimeve individuale, etj.³

3 Rezultatet e vetëvlerësimit të kornizës së politikave janë të disponueshme në Inventarin e qeverisjes së AFP-së dhe aftësive 4.0. Raporti i rezultateve të vlerësimit: Shqipëria. ETF, 2020 (i pabotuar)

3. RREGULLIMET INSTITUCIONALE DHE KUADRI LIGJOR

Gjatë viteve të fundit, ndryshime të rëndësishme institucionale kanë ndodhur në lidhje me AFP-në. Kështu, në vitin 2014, përgjegjësitë e AFP-së u transferuan nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR) në Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë (MMSR). Kjo theksoi nevojën për të ripërcaktuar marrëveshjet dhe përgjegjësitë institucionale dhe për të qartësuar rolet dhe përgjegjësitë e menaxhimit dhe mbikëqyrjes së sektorit të AFP-së.

Në shtator 2017, e gjithë struktura institucionale e punësimit dhe e aftësive iu transferua Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë (MFE), së bashku me institucionet e vartësisë si Shërbimi Kombëtar i Punësimit (SHKP), Inspektorati Shtetëror i Punës (ISP) dhe Agjencia Kombëtare për AFP dhe Kualifikimet (AKAFPK). Ndryshimi i parë institucional i referohej nevojës që sistemi i AFP-së të përafrohet në harmonizim me tregun e punës. Ndryshimi i dytë u motivua nga ulja e burokracisë ndërmjet institucioneve me aktivitet të ndërlidhur dhe rritja e bashkëpunimit dhe efikasitetit të tyre. Aktualisht, të gjitha përgjegjësitë e mëparshme në lidhje me punësimin dhe aftësitë në nivel politikash janë nën ombrellën e MFE-së.

MFE është përgjegjëse për zhvillimin e strategjisë sektoriale të harmonizuar me Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim dhe Planin Kombëtar të Integritimit Evropian. MFE mbikëqyr zhvillimin e kuadrit legjislativ dhe mbikëqyrjen e zbatimit të atij kuadri dhe miratimin e kualifikimeve kombëtare të AFP-së, hapjen dhe mbylljen e aktivitetit të ofruesve të AFP-së dhe sigurimin e infrastrukturës dhe burimeve njerëzore për ofruesit e AFP-së. Një departament i përgjithshëm përgjegjës për punësimin dhe aftësitë përbëhet nga katër njësi përgjegjëse për arsimin profesional, politikën e punësimit, dialogun social dhe pensionet dhe pagat.

MFE-ja bashkëpunon ngushtë me MASR-në dhe institucionet që raportojnë në të (Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin Parauniversitar dhe Qendra e Shërbimeve Arsimore) në fusha të lidhura me AFP-në, si rekrutimi dhe zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve të përgjithshëm. lëndët, apo organizimi i provimeve të maturës për nxënësit e AFP-së në arsimin e mesëm. Ky bashkëpunim bazohet në një sërë përgjegjësisish të përbashkëta të përcaktuara me akte ligjore dhe nënligjore, të ndjekura nga udhëzimet e përbashkëta të miratuara nga

ministritë përgjegjëse.

Në vartësi të MFE-së funksionojnë dy agjenci qeveritare. Këto janë AKAFPK dhe Agjencia Kombëtare për Punësimin dhe Aftësitë (AKPA), të cilat luajnë një rol kyç në zhvillimin, menaxhimin, monitorimin dhe sigurimin e cilësisë të AFP -së.

AKAFPK u krijua në vitin 2006, fillimisht si një ent në varësi të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës, i ngarkuar me krijimin e një sistemi të unifikuar për kualifikimet dhe zbatimin e Kuadrit Shqiptar të Kualifikimeve. Në vitin 2011, funksionet e AKAFPK u rishikuan për t'u harmonizuar më mirë me misionin e institucionit. Në vitin 2014, AKAFPK u transferua nga AKAFPK në MMSR. U zgjeruan rolet dhe funksionet. Në vitin 2017, institucioni u transferua në vartësi të MFE. Misioni i AKAFPK është të krijojë një sistem të unifikuar kombëtar të kualifikimeve profesionale bazuar në Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve (KSHK) që mbështet përafrimin e harmonizuar të programeve të formimit me nevojat e tregut të punës.

Këshilli Kombëtar i Arsimit dhe Formimit Profesional (KKAFFP) është një organ këshillimor trepalësh i krijuar në përputhje me Ligjin e AFP-së. Kontributi i tij kryesor është reformimi i sistemit të AFP-së, rritja e bashkëpunimit me bizneset dhe forcimi i angazhimit të tyre në lidhje me AFP-në. Aktualisht, Këshilli Kombëtar i AFP-së nuk është aktiv. Në vend të kësaj, AKAFPK mbikëqyr aktivizimin e Këshillit dhe raportimin mbi aktivitetin e tij në MFE.

Partnerët socialë në Shqipëri përfshijnë: (i) Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë, që përfaqëson bizneset në nivel rajonal; (ii) Dhoma Kombëtare e Zëjtarsisë, e krijuar në dhjetor 2017; (iii) shoqatat e punëdhënësve⁴; (iv) sindikatat. Në Shqipëri ka rreth 80 sindikata të njohura⁵. Si partnerë socialë, Qeveria i konsulton këta aktorë për çështje kritike strategjike që lidhen me punësimin dhe AFP-në. Megjithatë, përkundër numrit të konsiderueshëm të partnerëve socialë, ata

kanë në fakt shumë pak përfshirje në AFP. Nuk ka asnjë rol të qartë të parashikuar në legjislacion. Prandaj, AFP-ja nuk është pjesë e agjendës së tyre dhe kontributi i tyre është i kufizuar.

Në Shqipëri, partnerët socialë përfaqësohen gjithashtu në nivel kombëtar në Grupin e Menaxhimit të Politikave të Integruara (GMPI), brenda nëngrupit mbi politikën e punësimin dhe aftësive, i cili merr një perspektivë më të gjerë sektoriale. GMPI diskuton progresin e bërë përkundërt objektivave dhe synimeve të Strategjisë Kombëtare të Punësimin dhe Aftësive dhe planit të saj të veprimit 2014-2020 (tanimë i shtrirë në 2022) dhe përfshin të gjithë mekanizmat dhe mjetet për planifikimin e integruar të të gjitha politikave publike, për të siguruar me efektivitet shpërndarjen e burimeve financiare. Ministri i Financave dhe Ekonomisë kryeson GMPI-në për punësimin dhe aftësitë. Janë 11 përfaqësues të Qeverisë dhe më shumë se 17 të ftuar të tjerë, që përfaqësojnë AKAFPK, AKPA dhe ASCAP, Ministrinë për Evropën dhe Punët e Jashtme, Departamentin e Administratës Publike, sindikatat, shoqatat e bashkive, institucionet e Arsimit të Lartë, shoqatat e punëdhënësve, donatorët etj.

Ekziston një kuadër ligjor i pasur në lidhje me AFP-në dhe aftësitë. Ligji i Arsimit Profesional Nr. 15/2017 konsiderohet si një gur themeli ligjor në ristrukturimin e sistemit të AFP-së. Ai përpaket të orientojë sistemin e AFP-së drejt Kuadrit Shqiptar të Kualifikimeve (KSHK) dhe rezultateve të të nxënësve dhe jo në programet e AFP-së. Gjithashtu, në 26 qershor 2019 u miratua një akt nënligjor specifik për komitetet sektoriale të aftësive (KSA), i cili rregullon funksionimin e KSA-ve. KSA-të janë mekanizmat themelorë për të ndihmuar në tejkalimin e kërkesës dhe ofertës për punë dhe përfshirjen e sektorit privat në përcaktimin e kualifikimeve kryesore.

Mjeti i Inventarizimit të Qeverisjes së ETF për AFP vlerësoi dispozitat e kuadrit ligjor dhe rregullator⁶ për AFP dhe aftësitë (Treguesi B, shih Tabelën 2.) Palët e interesit theksuan se "ekziston një kuptim i mirë i kuadrit ligjor nga

4 Unioni i Biznesit Shqiptar është i lidhur me Organizatën Ndërkombëtare të Punëdhënësve (IOE) dhe EUROCHAM-BERS

5 Konfederata e Sindikatave të Shqipërisë (KSSH) dhe Unioni i Sindikatave të Pavarura të Shqipërisë (BSPSH) janë të dyja anëtarë të Organizatës Ndërkombëtare të Sindikatave (ITUC)

6 Rezultatet e vetë-vlerësimit mbi treguesit e kuadrit institucional dhe ligjor janë të disponueshme në Inventarizimin e qeverisjes së AFP-së dhe aftësive 4.0. Raporti i rezultateve të vlerësimit: Shqipëria. ETF, 2020 (i pabotuar)

të gjitha palët e interesuara, gjë që lehtëson zbatimin e politikave⁷ (rezultati 2.5). Megjithatë, palët e interesit publike pajtohen në nivel më të ulët se palët e interesuara jopublike për këtë (2.7 përkundër 2.3). Palët e interesit sugjerojnë se ka nevojë për komunikim dhe kuptim më të mirë të kuadrit ligjor dhe rregullator. Kjo nevojë nuk vlen vetëm për ekspertët dhe palët e interesit, por është më e gjerë. Komunitetet, veçanërisht grupet e të rinjve, duhet të përfshihen sa më shumë që të jetë e mundur.

7 Treguesi B2, Mjeti i Inventarizimit të Qeverisjes së ETF për AFP

4. MARRËVESHJET FINANCIARE

Financimi i AFP-së publike rregullohet me Ligjin e AFP-së Nr. 15/2017, Kapitulli VI, nenet 30, 31 dhe 32. Ligji parashikon katër burime financimi: (i) buxhetin e shtetit; (ii) të ardhurat e krijuara nga ofruesit publikë të AFP-së; (iii) kontributet e donatorëve; (iv) sponsorizimi. Buxheti i shtetit është burimi kryesor i financimit për AFP-në publike. Ai është i dedikuar për financimin e shkollave të mesme të AFP-së dhe QAP-ve. Përveç kësaj, QAP-të marrin disa tarifa të vogla shtesë për shkollimin kur pjesëmarrësi nuk përfaqëson një punëkërkuar të regjistruar si i papunë.

Shpenzimet e përgjithshme publike për arsimin si përqindje e PBB -së janë pak mbi 3%, e cila është ende e ulët në krahasim me objektivin e qeverisë shqiptare prej 5%. MFE ofron bursa të veçanta për studentët në shkollat profesionale që vijnë nga familje me të ardhura të ulëta, që jetojnë në zona të privuara, ose i përkasin grupeve specifike të cënueshme. Këto bursa mbulojnë koston e ushqimit dhe akomodimit në një konvikt. Transferimi i përgjegjësi të AFP-së tek MFE-ja ka ndihmuar procesin e përcaktimit të buxhetit

për AFP-në dhe aftësitë. Planifikimi i buxhetit ka si objektiv prioritetet strategjike 3-vjeçare dhe buxheti është rritur vazhdimisht çdo vit. Optimizimi i rrjetit pritet të drejtojë vendimet e ardhshme të investimeve drejt një vizioni afatgjatë për atë që do të ofrohet. Performanca e shkollës ende nuk merret parasysh si element gjatë procesit të ndarjes së buxhetit.

Ligji i AFP-së parashikon t'u japë ofruesve të AFP-së një shkallë më të lartë autonomie në lidhje me programet e tyre, bashkëpunimin me shoqëritë e biznesit dhe aktivitetet e gjenerimit të të ardhurave. Ai gjithashtu u beson ofruesve një gamë të gjerë përgjegjësisish. Ndërtimi i kapaciteteve është i nevojshëm për të siguruar një përhapje efektive. Ekziston nevoja për rregullore të qarta për aktivitetet e gjenerimit të të ardhurave dhe autonominë financiare përkatëse të ofruesve të AFP-së, të cilat ende nuk janë përcaktuar. Përveç kësaj, ka mungesë të incentivave stimuluese për punëdhënësit për të mbështetur politikat e AFP-së dhe aftësi.

Që nga viti 2008 një grup i rëndësishëm i kompetencave arsimore, përfshirë AFP-në, u

Tabela 2: Dispozitat e kuadrit ligjor/rregullator për AFP-në dhe aftësitë

(1) Plotësisht dakord; (2) Pajtohem; (3) As pajtohem dhe as nuk pajtohem; (4) Nuk pajtohem; (5) Nuk pajtohem plotësisht

Sigurimi i kuadrit ligjor/rregullator	Min	Maksimumi	Mënyra	Mënyra	Mënyra	
					Publike	Jo-Publike
(B.1) Kuadri ligjor për AFP-në synon të përmbushë pritshmëritë e palëve të interesuara publike dhe private.	1	4	2	2.4	2.4	2.3
(B.2) Ekziston një kuptim i mirë i kuadrit ligjor të AFP-së nga të gjithë aktorët, gjë që lehtëson zbatimin e politikave.	1	4	2	2.5	2.7	2.3
(B.3) Kuadri ligjor i përgjigjet nevojave të grave.	1	5	2	2.5	2.3	2.7
(B.4) Kuadri ligjor mbështet mësimin gjatë gjithë jetës (LLL - lifelong learnin), jo vetëm AFP fillestare (I-AFP).	1	5	2	2.3	2.3	2.2
(B.5) është praktikë e zakonshme në vend që të përfshihen palët e interesuara të AFP -së në përditësimin e rregulloreve dhe standardeve.	1	4	2	2.3	2.5	2.1

transferuan nga Ministria e Arsimit në Njësitë e Pushtetit Vendor (NJQV), të tilla si (i) pronësia e objekteve të godinave dhe ambienteve parauniversitare; (ii) përgjegjësinë për sigurinë e objekteve dhe financimin e mirëmbajtjes së tyre; (iii) planifikimin dhe ekzekutimin e fondeve të investimit; (iv) administrimin dhe financimin e konvikteve nëpërmjet transfertave nga buxheti i shtetit në buxhetet e NJQV-ve, si pjesë e transfertave të pakushtëzuara për NJQV-të; (v) bursa studentore; dhe (vii) pjesëmarrja në bordet e shkollave. Aktualisht, investimet dhe një financim tjetër për AFP-në mbështeten në fondet e transferuara nga qeveria qendrore. Rritja e autonomisë vendore dhe financave vendore do të rriste gjithashtu

kontributin e qeverisë vendore në arsim, duke përfshirë AFP-në.

Pushtetet vendore janë organet përgjegjëse për mirëmbajtjen e konvikteve. Punëdhënësit nuk janë të detyruar me ligj të japin ndonjë kontribut financiar për financimin fillestar të AFP -së. Megjithatë, është mjaft e zakonshme që shoqëritë e biznesit bashkëpunuese të ofrojnë praktika për të kontribuar në natyrë duke ofruar mentorim, ushqim ose transport për praktikantin. Financimi i donatorëve është ende i domosdoshëm për funksionimin e sistemit. Nevoja për financim tejkalon burimet kombëtare të financimit për AFP-në për komponentët që parashikon.

5. GARANTIMI I CILËSISË DHE FUNKSIONET E MONITORIMIT

Procedurat e mëposhtme të sigurimit të cilësisë zbatohen për AFP-në shqiptare:

1. Hapja dhe mbyllja e aktivitetit të ofruesve publikë të AFP-së është përgjegjësi e MFE-së bazuar në kriteret dhe procedurat e përcaktuara nga Këshilli i Ministrave. Departamenti i AFP-së në MFE është duke hartuar një VKM.
2. Licencimi i ofruesve privatë të AFP-së është një përgjegjësi e përbashkët e përbashkët me Qendrën Kombëtare të Biznesit.
3. Vetëvlerësimi i rregullt është një kërkesë për ofruesit publik të AFP-së. Procesi i vetëvlerësimit siguron që ato të jenë në përputhje me procedurat e vlerësimit të jashtëm si akreditimi ose inspektimi.
4. Inspektimi është funksion i përcaktuar me Ligjin e AFP-së dhe legjislacionin për arsimin parauniversitar. MASR, nëpërmjet agjencive të saj të specializuara, është përgjegjëse për inspektimin e mësimdhënies së lëndëve të arsimit të përgjithshëm brenda shkollave të AFP-së.
5. Akreditimi. Ligji i AFP-së i jep të drejtë ministrit përgjegjës për AFP-në që të miratojë procedurat, kriteret dhe standardet për akreditimin e ofruesve të AFP-së. AKAFPK ka propozuar një model akreditimi për t'u zbatuar në AFP-në shqiptare, i cili u konceptua si një proces plotësues i sistemit të vetëvlerësimit. Nuk vërehen zhvillime të mëtejshme në këtë drejtim.

Ofrimi i formimit bëhet në ofruesit publikë të AFP-së (35 shkolla të AFP-së dhe 10 QAP), nëntë shkolla private profesionale që ofrojnë AFP-në fillestare të mesme dhe 112 qendra private të formimit që ofrojnë formim profesional afatshkurtër për të rriturit. Në sistemin publik të AFP-së ofrohen 23 programe dhe 87 profile. Shumica e ofruesve të arsimit profesional janë të përqendruar në Tiranë, Durrës dhe zonën e Elbasanit. Ligji për AFP -në parashikon krijimin e qendrave shumë funksionale (QSHF) që do të optimizojnë ofertën e AFP -së duke bashkuar dy ose më shumë sisteme publike të AFP -së që ofrojnë AFP fillestare dhe të mëtejshme për të rinjtë dhe të rriturit nën një ombrellë. Deri në vitin 2020, ishin planifikuar gjithsej nëntë QSHF. Edhe pse janë kryer disa studime fizibiliteti dhe pilote, zhvillimi në këtë drejtim nuk ka njohur progres. Nuk është krijuar zyrtarisht asnjë qendër multifunksionale e AFP-së, përveç asaj në Kamëz, e cila është e vetmja që funksionon. Në përputhje me Kuadrin Strategjik të Evropës 2020, Konkluzionet e Rigës dhe NESS 2014-2022, MFE, AKPA dhe AKAFPK, në bashkëpunim me disa partnerë të tjerë, kanë hartuar Ofertën e Planit të Optimizimit të AFP-së. Procesi konsiston në riorganizimin e rrjetit të AFP-së duke transferuar dhe/ose bashkuar institucionet, programet, burimet përkatëse dhe infrastrukturën fizike. Rezultati i pritshëm i këtij procesi do të jetë një rrjet i rishikuar i institucioneve që ofrojnë programe formimi profesional dhe arsimor bazuar në kurrikulat e krijuara për t'iu përgjigjur nevojave rajonale të tregut të punës, riorganizimin e strukturave

organizative, përmirësimin e infrastrukturës fizike dhe shfrytëzimin e duhur të kapaciteteve mësimore.

Ekziston një sistem monitorimi për AFP-në dhe aftësitë. Megjithatë, mungon një sistem informacioni gjithëpërfshirës i menaxhimit (SMI) për AFP-në, që përbën një pengesë reale për realizimin e një procesi monitorues efikas. Informacioni i mbledhur është i segmentuar në institucione të ndryshme si MFE, AKAFPK, AKPA, ofruesit e AFP-së, INSTAT, etj. Një portal funksional i të dhënave të AFP-së nuk

është krijuar ende dhe ka vërtet pak të dhëna të disponueshme në faqet e internetit të institucioneve.

Mjeti i Inventarizimit të Qeverisjes së ETF për AFP vlerësoi monitorimin, vlerësimin dhe rishikimin e AFP-së dhe politikës së aftësive. (Treguesit F, shih Tabelën 3.) Gjetjet dëshmojnë se kjo është një nga pjesët më sfiduese të sistemit të përgjithshëm⁸.

⁸ Rezultatet e vetëvlerësimit janë të disponueshme në Inventarin e qeverisjes së AFP-së dhe aftësive 4.0. Raporti i rezultateve të vlerësimit: Shqipëria. ETF, 2020 (i pabotuar)

6. TREGUESIT E POLITIKAVE PËR TË ECUR PËRPARA

Mesazhet kryesore të politikave për ecjen e mëtejshme të agjendës përpara janë:

- Rritja e ndërgjegjësimit dhe informacionit në lidhje me palët e ndryshme të interesit në kuadër të treguesve të qeverisjes së AFP-së dhe se çfarë roli luan çdo palë e interesit. Rritja e monitorimit të aspekteve të qeverisjes në AFP dhe aftësitë si pjesë e Kuadrit të monitorimit bazuar në treguesit e DCT (Instrumenti i mbledhjes së të dhënave). Përfshirja e treguesve të qeverisjes në planet vjetore të institucioneve të AFP-së dhe aftësive. Vlerësimi periodik i aktiviteteve të institucioneve të AFP-së për të garantuar se ato kanë kapacitetet njerëzore, mjetet financiare dhe procedurat operationale për të luajtur rolet e tyre në mënyrë efektive.
- Krijimi i një sistemi të menaxhimit të informacionit për AFP & aftësitë dhe ndërtimi i kapaciteteve për ta përdorur atë si një instrument të fuqishëm për të informuar proceset e politikave.
- Përsheptimi i përfundimit të akteve dhe rregulloreve nënligjore të nevojshme për të vënë në funksion Ligjin për AFP dhe KSHK kryesisht në nivel qendror dhe në nivelin e ofruesve. Krijimi i një kuadri konsultimi për procesin e përgatitjes së akteve nënligjore dhe rregulloreve të ministrive për të garantuar që palët përkatëse të interesit të jenë të informuara dhe të përfshira siç duhet gjatë përgatitjes së kuadrit rregullator.
- Rritja e bashkëpunimit dhe përfshirjes së përfaqësuesve të biznesit dhe partnerëve

Tabela 3: Monitorimi, vlerësimi dhe rishikimi i politikave të AFP-së dhe aftësive

(1) Plotësisht dakord; (2) Pajtohem; (3) As pajtohem dhe as nuk pajtohem; (4) Nuk pajtohem; (5) Nuk pajtohem plotësisht

Monitorimi, vlerësimi dhe rishikimi	Min	Maksimumi	Modaliteti	Mënyra	Mënyra	
					Publike	Jo-Publike
(F1) Ekziston një sistem i njohur dhe i shëndoshë monitorimi dhe kërkimi.	2	5	3	3.0	3.0	3.0
(F2) Monitorimi përdoret për të mbështetur vlerësimet dhe rishikimin e politikave në vend.	1	5	3	2.6	2.7	2.6
(F3) Lloje të ndryshme vlerësimesh (p.sh. për politika të ndryshme si kualifikimet, veprimtaritë e shkollës, profesionet, mësimi i të rriturve, etj.) kryhen për të informuar zbatimin e politikave të AFP-së.	2	4	2	2.6	2.7	2.6
(F4) Vlerësimi dhe rishikimi i politikave të AFP-së dhe aftësive përfshin pjesëmarrjen e aktorëve të ndryshëm.	1	4	2	2.5	2.6	2.3
(F5) Kërkimi, zhvillimi dhe inovacioni përdoren për të mbështetur zhvillimin e politikave të AFP-së dhe aftësive.	2	5	3	3.2	3.1	3.3

socialë në AFP dhe aftësi në të gjitha nivelet. Është thelbësore që KKAFF të bëhet funksionale dhe të transformohet në një forum efektiv të dialogut social. Përgatitja e duhur e takimeve dhe kapërcimi i sfidave për rëndësinë e rolit të tyre në sektor në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal, formalizimi i marrëdhënieve me bizneset për të zbatuar WBL (mësimi në vendin e punës) dhe fillimi i diskutimeve se si të motivohen bizneset për të rritur kontributin e tyre në AFP.

- Optimizimi i rrjetit të ofruesve të AFP-së në mënyrë që shërbimet dhe aftësitë

të zhvillohen në përputhje me nevojat e sektorit privat.

- Përmirësimi i alokimit të buxhetit publik për ofruesit e AFP-së dhe aftësive duke marrë parasysh kriteret përtej parashikimeve bazuar në të dhënat historike. Ndërlidhja e alokimit të buxhetit publik sipas performancës së ofruesve dhe vendosni mekanizmat e nevojshëm për mobilizimin e fondeve të tjera të përcaktuara sipas Ligjit për AFP- në. Realizimi i autonomisë financiare të ofruesve të AFP-së në mënyrë efektive në të gjitha aspektet e saj dhe ngritja e kapaciteteve të shkollave për ta menaxhuar atë.

Bibliografia

1. Policies for Human Capital Development (Politikat për Zhvillimin e Kapitalit Njerëzor): Albania An ETF Torino Process assessment Report 2019 (Shqipëria Një Raport i Vlerësimit të Procesit të Torinos në ETF, 2019.) ETF.
2. DEVELOPMENTS IN VOCATIONAL EDUCATION POLICY IN ALBANIA, Progress towards the medium-term deliverables of the Riga Conclusions in the period 2015–19, ETF 2020 (ZHVILLIMET NË POLITIKËN E ARSIMIT PROFESIONAL NË SHQIPËRI, Progresi drejt rezultateve afatmesme të Konkluzioneve të Rigës në periudhën 2015–19, ETF 2020)
3. Galvin Arribas, J. M. (2020). New Methodological Approaches to Review Governance and Financing Arrangements in Vocational Education and Training (VET) and Skill Systems (Qasje të reja metodologjike për rishikimin e rregullimeve të qeverisjes dhe financimit në arsimin dhe formimin profesional (AFP) dhe sistemet e aftësive): A Data Collection Tool (DCT) 4.0 for Facilitating Self-Assessment Processes (Një mjet për mbledhjen e të dhënave (DCT) 4.0 për lehtësimin e proceseve të vetëvlerësimit). HAPSc Policy Briefs Series, 1(2), 176-187. [doi:https://doi.org/10.12681/hap-scpbs.26495](https://doi.org/10.12681/hap-scpbs.26495)
4. Government of the Republic of Albania, Economic Reform Programme 2019–2021, (Qeveria e Republikës së Shqipërisë, Programi i Reformës Ekonomike 2019–2021, Tiranë, Janar). 2019. Gjendet në: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/albania_erp_2019-2021.pdf
5. ETF VET Governance Inventory Methodology 4.0, 2020 (Metodologjia e Inventarizimit të Qeverisjes së ETF AAP 4.0, 2020)
6. ETF Galvin-Papadakis 4.0 Data Collection Tool (DCT) -Unpublished-Governance Arrangements for VET in ETF Partner Countries, Analytical Overview, 2012-2017 (ETF Galvin-Papadakis 4.0 Mjeti i mbledhjes së të dhënave (DCT) -Rregullimet e papublikuara të qeverisjes për AFP-në në vendet partnere të ETF-së, Vështrim i përgjithshëm analitik, 2012-2017). <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/governance-arrangements-vocational-education-and-training>